

DEMOKRACIJA

Leto IV. - Štev. 42

Trst - Gorica 20. oktobra 1950

Izhaja vsak petek

Slovenska šolska uprava

Z uveljavljanjem mirovne pogodbe med zaveznimi silami in Italijo ter z izvajanjem določb posebnega statuta za Svobodno tržaško ozemlje bi bilo zadoščeno našim stremeljem po svobodnem in enakopravnem izžolovanju v duhu demokratičnih svobod, ki so bile v preteklosti, ki so danes in ki bodo tudi v bodoče osnova slovenskega političnega delovanja.

Ker se pa glede Svobodnega tržaškega ozemlja mirovna pogodba ni uveljavila, čeprav je bila podpisana in ratificirana od vseh prizadetih držav, in seveda tudi od Italije, in ker se prav zaradi tega določbe posebnega statuta za Svobodno tržaško ozemlje ne izvajajo, živimo tržaški Slovenci v dokaj čudnem položaju: prepuščeni smo samovolji svojih bivših gospodarjev in deležni smo, namesto poštenega demokratičnega upravnega reda, nedemokratičnih poskusov zapostavljanja, izigravanja in zatiranja celo naših najnovnejših človeških pravic.

Jasen primer nam nudi glede tega naša težka borba na šolskem področju. Šolstvo je osnova našega narodnostnega vzpona! Zato z razumljivo prizadevanostjo zasledujemo slovenski šolski razvoj na našem ozemlju in mu posvečamo vso pažnjo, ki jo zasluži kot ena izmed redkih naših bistvenih pridobitev po drugi svetovni vojni.

Na šolskem področju se najčesteje spoprimemo s sodržavljani italijanske narodnosti, ki nam ne samo preskopo odmerjajo naš šolski kruh, ampak ga nam celo odrekajo iz dokaj prozornih, čeprav demokratično neosnovanih nagibov. Zaradi šolskih zadev nastajajo med nami spori, ki niso v korist naši tržaški skupnosti. Poudarjamo, da ne gre za spore zgolj načelne narave, marveč za malenkostne osti, s katerimi hočejo pod videzom upravnega ukrepa proti odvisnemu slovenskemu razredu in nepotrebnemu slovenskemu učitelju, nepristojnosti za ustanovitve slovenskega otroškega vrta, razlogov štednje, sklicevanja na verjetne šolske spremembe zakone v inozemstvu zavirati naravni in nemoten razvoj našega šolskega žitja. S takimi ukrepi, ki so zares malenkostne narave in taki, da vsaj navidezno ne zaslužijo potrebne pozornosti višjih političnih nadzorstvenih oblastev, nam prizadejajo več škode kot pa z odkrito in načelno borbo proti našim šolskim pravicam!

Zato ni nič čudnega, če želimo sami upravljati s slovenskim šolstvom na Svobodnem tržaškem ozemlju. Svoje šole hočemo upravljati kot dobri in vestni gospodarji! Pri upravljanju svojih šol bomo postopali v duhu polne odgovornosti do svojega naroda, do tržaške skupnosti in do splošnih demokratičnih koristi.

Z ločeno slovensko šolsko upravo bomo predvsem koristili stvari koristnega narodnostnega sožitja na Tržaškem, ker le tako bodo odpadli tudi neprestani povodi, da bi se vznemirjali in se morali stalno zatekati k našim zaupnim zaveznikom, upravnikom s prošnjami po posredovanju in zaščitenju naših vsem razumljivih narodnostnih zahtev.

Z ustanovitvijo ločene slovenske šolske uprave bi torej odpadel eden izmed glavnih virov zastrupljanja narodnostnih odnosov v Trstu! In že sama ta ugotovitev je tolikanj važna, da zasluži največjo pažnjo vseh pristojnih političnih oblastev.

Z ustanovitvijo ločene slovenske šolske uprave ne bi bistveno oremenili državnega gospodarstva. S sedanjimi osebam, seveda z malenkostnimi, toda nujnimi prijagovalnimi spolnostnimi bi v lastnem delokrogu upravljal sredstva, ki so nam že danes na razpolago v okviru skupnega preračuna za slovenske in italijanske šole Svobodnega tržaškega ozemlja.

Le z ustanovitvijo ločene slovenske šolske uprave bi končno vedeli, kako odrediti koristno uporabljanje razpoložljivih sredstev! Po dejanski potrebi in skladno z veljavno šolsko zakonodajo bi ustanovili otroške vrte, osnovne in srednje šole, jih ukinjali, omejevali ali razširjali v skladu s statističnimi podatki o šolski mladini, v železnih mejah pametnega gospodarstva in v duhu upravičenih narodnostnih koristi slovenskega življa na Tržaškem.

Obrambo miru in pravice

Zgodovinski govor predsednika Trumana v San Franciscu

»Sovjetska zveza je stalno ovirala naše delo za ustvaritev svetovnega miru. Prav tu, v San Franciscu, smo pred petimi leti upali, da se bo Sovjetska zveza pridružila našim naporom za doseg trajnega miru.

Toda komunistični imperializem tega ni hotel. Namesto da bi sodelovala z ostalimi vladami v duhu medsebojnega spoštovanja in sodelovanja, je Sovjetska zveza težila za razširitvijo svoje oblasti nad drugimi narodi, s čimer je pričela izvajati kolonializem sovjetske vrste. Odklonila je mednarodno sodelovanje, prepovedala je svojim satelitom, da bi lahko sodelovali z državami, ki so se nahajale izven sovjetskega nadzorstva.

Sovjetska zveza in njeni sateliti razpolagajo z velikimi in močnimi oboroženimi silami. Njihove neprimerno velike armade predstavljajo stalno grožnjo tako v Evropi, kakor v Aziji. Vse dokler jih bodo uporabljale za ustrahovanje drugih držav, ne preostaja za ohranitev svobode svobodnim ljudem nobena druga izbira: sili morajo postaviti nasproti silo.

To izbiro smo tudi sprejeli.

S temi besedami je Truman zaključil svojo prva razglabljanja v kolikor se tičejo Sovjetske zveze. Poudaril je torej, da so Združene države še vedno odločno miroljubne, da si ne žele nobene vojne in ako se danes oborožujejo, potem je to samo nujnost, v katero jih je spravila sovjetska napadalnost. Ne pozabimo, da so Sovjeti prav v času svetovne akcije za pobiranje podpisov na stockholmsko mirovno resolucijo brez pomiselnosti sprožili korejsko vojno. Z lastno roko so s tem ubili stockholmskega mirovnega goloba, ki so ga sami prehodno hinavsko postavili za simbol svoje politike. Svet je tako ponovno lahko videl, kaj jim sme zmagati. Podobnih izkušenj je bilo v zadnjih letih že nebroj. Združene države pa ne žele več nasedati.

»Mi sovražimo vojno, toda obenem ljubimo tudi našo svobodo. Želimo mir, toda mir mora temeljiti na pravici. To je naša politika, odkar obstoja naš narod in danes smo bolj kot kdaj koli odločeni, da Združene države se zavežemo nevarnosti, katerim so izpostavljene in se pripravljajo, da jim bodo kos. Naj se noben napadalec ne vara o teh naših namelih.«

Severnokorejska prestolnica dosežena

V nezadržnem napredovanju so dosegle oborožene sile Organizacije združenih narodov pod vrhovnim poveljstvom generala Mac Arthura severnokorejsko prestolnico Pjongjang.

Mednarodni pravici je s tem zadoščeno!

Komunistične čete nudijo v predmetnih in v samem mestu silovit odpor, vendar je samo vprašanje časa, kdaj bo komunistična prestolnica v celoti zasedena.

Jedro komunističnih sil je prestolnico že zapustilo in se umika proti meji z Mandžurijo.

Vladimir Gortan

17. 10. 1929 — 17. 10. 1950

Pred enaindvajsetimi leti je izredno sodišče za zaščito države izreklo prvo smrtno obsodbo nad pripadnikom našega naroda. Prva slovenska žrtev fašistične justice je postal Vladimir Gortan.

Vladimir Gortan je podlegel v borbi za zmago demokratične pravde na naši zemlji. Upri se je fašističnemu nasilju. Pri tem je Istrane z besedo in dejanjem odvrčal od fašističnega režima, ki je hotel s plebiščno burko naš narod še močnejše zaslužiti in mu odvzeti sleherni možnost za ponovni narodnostni dvig v znošljivejšem političnem ozračju.

Z Vladimirjem Gortanom so bili tedaj obsojeni: Zivko Gortan na 25 let, Viktor Bačar na 22 let, Dušan Ladavac na 19 let in Vekoslav Ladavac na 17 let.

Gortanova plemenita žrtev je našemu narodu v Istri pomagala utreti pot k svobodnemu narodnostnemu življenju in tudi danes naš Tržačane bodri Gortanov zgled k vztrajanju v naši trdi borbi proti tržaškemu neofašizmu.

Pri vsej svoji odločnosti namreč predsednik Truman ni opustil prilike, da ne bi ponovno ponudil Sovjetski zvezi možnost sprave. V ta namen je postavil štiri pogoje: 1) Sovjetska zveza naj se prilago-

di in drži listine Združenih narodov, katero je podpisala, 2) pridruži naj se skupnemu pozivu Združenih narodov in pozove Severne Korejce na takojšnjo predajo, 3) dvigne naj železni zastor in omo-

goči svobodno izmenjavo in razširjanje misli, 4) sodeluje naj pri naporih Združenih narodov za ureditev uspešnega sistema kolektivne varnosti, ki naj omogoči odstranitev atomske bombe in uredi zmanjšanje oborožitve.

»Toda vse dokler ne bo Sovjetska zveza zadostila tem pogojem, vse dokler ne bo stvarno dokazala svojih namenov, vse dotlej bomo odločno nadaljevali s svojim delom za zgraditev skupne obrambne sile svobodnega sveta.«

Nekateri mednarodni opazovalci menijo, da je ta Trumanova sprava namudna, prav sedaj, ko so doživeli Sovjeti v Koreji tako velik neuspeh, iznešena v zelo posrečenem trenutku. Toda, če pogledamo postavljene pogoje in če poznamo komunistično politiko tako dobro, kakor jo poznamo posebno Evropejci, živeti v bližini železnega zastoja, potem vemo, da iz te moke ne bo kruha.

Posebno evropski svobodni svet je zato z dvojnimi zadovoljstvom pozdravil veliko Trumanovo odločnost, ki dokazuje, da se to pot Združene države ne bodo več dale preslepiti s praznimi obljubami. Zvest, da ne bodo Združene države, branik in steber zahodnega sveta, odnehale od svojih naporov vse dokler ne bo varnost zjamčena, bo nedvomno opogumila vse ogrožene narode. Vsem zaslužnjem pa bo vtila novo voljo za življenje, ker jim dokazuje, da je sedaj sonce svobode tisto, ki vstaja, medtem ko je zlagani blišč tiranije in nasilja neizbežno obsojen v propast.

Z odločno akcijo na Koreji so bili doseženi prvi uspehi in z odločnostjo bo svobodni svet dosegel tudi svojo končno zmago.

Neofašizem

Priznati moramo, da nismo v stanju, da bi tudi v najmanjši meri pobili zgodovinska razlaganja ljudi, ki smo jim Slovenci predstavljeni slovanstva ali bolje rečeno slavokomunizma. Vsega namreč, kar oni vedo in znajo, ali bolje, česar oni ne vedo in ne znajo, niti približno opisati ne moremo. Nič jim ne aude, niti letnica rojstva ali smrti tako prezirana Jana Kolarja. V takem položaju čutimo, da jim moramo priznati vse njihove navedbe in trditve o Romulu in Remu, o slovanstvu obitelji Moennig in Gradnigo, o panslavističnih težnjah Bohoriča in Križaniča, o vseslovenskih koncepcijah Gaja, Strosmajerja, Bleiweisera itd., o fantaziranju vseh mogočih in nemogočih slovenskih apostolov.

Ali tam, kjer njihova razlaganja dosežejo vrhunec genialne smelosti, tiči logična zveza, v katero postavljajo svoje ugotovitve. Jan Kolar je pred 100 leti trdil, da sta bila Romul in Rem Slovane. Odgovorni za to trditve so zato današnji tržaški Slovenci in Slovani! Simon Rutar je tudi nekako pred sto leti pisal, da sta Moennig in Gradnigo slovenskega porekla in zopet zato z glavo odgovorjamo mi, današnji slovenski rod! Mi smo dalje krivi, da je Adam Bohorič pred tri sto leti spisal svojo gramatiko, da je Juraj Križanič 15 let tical v Sibiriji, da je Ljudevit Gaj Hrvatom dal srbski jezik, da je škof Strosmajer potoval v Moskvo, da so ne vemo kateri Slovaki, Čehi, Rusi, Poljaki, Hrvati, Srbi in Bolgari pred sto, dve sto ali celo tri sto leti — po italijanskem pisanju sodeč — moreli. Po tej in taki logiki ne bi takim pisumom bilo nič nemogočega dolžiti Paragvajance in Meksikance za norosti Mussolinijeve propagande, češ, saj so tudi oni Romani, enako kot bi po tej logiki imeli pravico napadati Angleže in Norvežane za prevzetno norenje nemških publikacij založništva »Odin Verlag« ali »All-deutsche Blätter« in za Hitlerjev nacizem.

Pred našimi očmi se ponavlja Lafontalnova basen o volku in jagnjetu: »Akaravno mi ti ne kaži vode, so to počeli tvoji predniki, in zato moraš plačati ti.« Mi bi se torej morali podvreči italijanskim nasiljem, ker neki Diego de Castro tjavendan dokazuje, da je nekdo, o katerem ne vemo ne kdo je, ne kaj je, pred tri sto leti nekaj rekel ali trdil!

Ako Italijani za uveljavljanje svoje nasilne taktike ne razpolagajo z boljimi razlogi, in ako so tako bedni, da se morajo skrivati za modrovanji nekega Diega de Castra, potem so res vredni vsega obžalovanja, ki sega zelo daleč, kajti Diego de Castro piše po želji lista »Giornale di Trieste«, a »Giornale di Trieste« je organ tukajšnjih demokratizantov, pa naj se imenujejo že Bartoli, Palutan ali Cammarata.

Oni si to lahko dovoljujejo, kajti »OZN« in »UNESCO« zaenkrat žal reagirata le tedaj, če stojijo za pritožbo močne države, naša zavezniška oblastva v Trstu pa znajo zamizati na obe očesi in so gluha, kadar z upravnim ukrepom nas Slovence in Slovane posebno prizadejejo. Naš srednjeevropski položaj jim ni tako važen, kot je na primer položaj Etiopije, Eritreje ali zemlje Senusa. Italijanske gonje proti našim šolam, njihova ustrahovanja roditeljev naše dece, njihovo podeljevanje in odvzemanje državljanstva po narodnostni orientaciji prizadete osebe, vse to so dolgočasne stvari za naše upravitelje. Se samo pomisliti, da nek postopek funkcionira drugače, kadar gre recimo za »Legio Nazionale«, in drugače, ako bi šlo za neko našo ustanovo, bi moglo biti kazni-vo. Mi moramo paziti na vse ono, kar govorimo. Oni pa, katerim tega ni treba storiti, so ljudje iz o-kolice, v imenu katere se oglašata tukajšnji italijanski tisk.

Ali sodeč po onem, kar piše Eucardio Momiliano v »Corriere della Sera« od 4. oktobra (članek »Il belato dei lupi«), izgleda, kot da se vendar le nekaj dogaja v italijanskem javnem mnenju. Članek pravi, da je fašistična vlada 25. novembra 1925 izdala izredni zakon, ki predvideva »mere za državno obrambo«. Zakon je obstal iz osemih členov in je zadeval vse nasprotnike fašizma po vrsti. Zanje so bila ukinjena vsa ustavnajamstva. Izredno sodišče je dobilo pooblastilo za »smrtne kazni«, na katere je lahko obsojalo nasprotnike fašističnega režima. Strašne kazni (pene paurose) so pre-

tile osumljencem in na stotine plemenitih ljudi je moralo trpeti na pr. za eno samo nepremišljeno pismo ali pa za nepremišljen izraz. Izredno sodišče je delovalo vse do leta 1943 in njemu je pripisati, da se je Italija pretvorila v veliko vojašnico, da so potovanja in premednjenja iz kraja v kraj pomenila pooblastilo in prednost »dobrih« državljanov, da so pregnanstva na samotni otok po presoji policijskega organa postala vsakodnevne pojav. Na ta način so ustvarili dve vrsti državljanov: eni so uživali vse pravice, drugi pa so imeli le dolžnosti, eni so imeli najvišja pooblastila, drugi pa najnižji delokrog; eni so dobivali službe, plače, odlikovanja, drugi pa so bili tako rekoč izključeni iz ljudske skupnosti; eni so mogli podvzemati vse, celo prevarne spekulacije, dočim je druge na vsakem koraku omejevala prepoved; eni so imeli izkaznice, drugim so pa odvzemali celo one za dostop v javne knjižnice. Leta 1939 je prišel še vojni zakon in izredno vojno sodišče, 40.000 državljanov, ki niso soglašali z vladodržci, je bilo izpostavljenih najneizprosnejšim nasiljem.

Danes se hvala Bogu v Italiji vse to, kar navaža pisec, ne more dogajati več, vendar pa tudi to velja, da je za primer, da ne gre za Slovence. Za Italijane pozna vojno sodišče pomilostitve in amnestije, za Slovence (primer dr. Sfiligoja!) veljajo obsodbe in prisilne mere še dalje. In izrek »il duce aveva ragione« se čuje vse pogostejše. Kako lepo bi bilo pod fašizmom, da ni zabredel v vojno! Mi v Trstu pa imamo »Movimento Sociale Italiano« in njemu sorodni »Blocco Italiano«, ki si lastita celo Dalmacijo, in izvajata do inozemstva licemerno umerjeno, do nas pa neizprosno italijansko politiko.

To so naše bržčas dolgočasne in neprijetne ugotovitve. Toda, ker mi fašizem zaenkrat še ne zadeva Italijanov, temveč samo nas Slovence, nas ne poslušajo! In vendar se mi ne nahajamo v kakem kotu Osrednje Afrike, ampak v osrčju Evrope! A mi ne bomo utihnil in ne moremo utihnniti, ker, ako bi utihnil, bi to pomenilo konec evropske zavesti in konec srčnega bitja našega kontinenta.

A. D.

Od srede do srede

11. OKTOBER: Korejski komunisti nudijo vedno hušji odpor. — Turčija prosi pomoč za turške begunce iz Bolgarije. — V ZDA hočejo s povišanjem davkov preprečiti kvantni vpliv povišanja cen in inflacije. — De Gasperi napoveduje sto milijard lir stroškov za oboroževanje Italije; Italija bo tako razpolagala z 12 divizijami. — Zahodne sile predlagajo volitve po vsej Nemčiji. — Francije se je lotil preplah zaradi položaja v Indokini. — Sovjetski zastopnik v OZN predlaga, naj se poveri Varnostnemu svetu, kjer velja pravica veta, nalogo upravljanja z vojaškimi enicami OZN.

12. OKTOBER: Ameriške čete so se približale na 91 km prestolnici Severne Koreje Pjongjang. — Sovjeti so položili veto proti ponovni izvolitvi Trygve Lieja za glavnega tajnika OZN. — Grška vlada žanika obstoj slovanske makedonske manjšine v svoji državi. — Predsednik angleške laburistične stranke Sam Watson je napisal članek o nujnosti sodelovanja med Anglijo in Jugoslavijo. — Francija prosi ZDA za vojaško pomoč v Indokini, kjer so komunisti ponovno zavzeli prestolnico Tainguen. — Stalin je odklonil prošnjo ameriškega senatorja Stassena, da bi mogel z vodilnimi sovjetskimi politiki razpravljati o vseh vprašanjih med ZDA in SZ. — Ni še potrjena vest, da so kitajski komunisti začeli zasedati Tibet.

13. OKTOBER: Na Koreji se obroč vojaških sil OZN vedno bolj zožuje okoli umikajočih se komunističnih čet. — ZDA so ukinile veljavnost vseh doslej izdanih vstopnih vizumov. — Truman in Mac Arthur sta se sestala na pacifiškem otoku Wake. — Jugoslavija preključuje vesti o svojem skorajšnjem vstopu v Atlantsko zvezo. — Francoske čete v Indokini se še vedno umikajo pred Hočiminhovimi enicami. — Sovjetski zastopnik pri OZN Višinski ponovno odločno odklanja vsak poskus, ki bi stremel po omejitvi pravice veta; jugoslovanski zastopnik pa zahteva, naj se predvidena omejitev pravice ne sme izkoristiti za vmešavanje v notranje politične borbe.

14. OKTOBER: V Jugoslaviji so uvedli najstrožjo štednjo s predmeti široke potrošnje. — V Vzhodni Nemčiji so v teku volitve, ki se jih udeležuje deset milijonov volivnih upravičencev. — Oborožene sile OZN so obkolile velike vojaške enice korejskih komunistov blizu Kumšona. — Truman in Mac Arthur sta se na otoku Wake domeni- nala o potrebnih ukrepih za demokratizacijo Koreje. — Francija prosi ZDA tri milijarde dolarjev za borbo v Indokini. — V Belgiji bodo podaljšali vojaški službeni rok na dve leti. — Javljajo, da bo angleški zunanji minister Bevin v kratkem odpotoval v Rim, da se razgovarja z italijansko vlado o tržaškem vprašanju.

15. OKTOBER: Po Trumanovem razgovoru z Mac Arthurjem najvablajo, da se bodo v kratkem začeli razgovori med prizadetimi državami za sklenitev mirovne pogodbe z Japonijo. — Enotna komunistična lista je pri nedeljskih volitvah v Vzhodni Nemčiji dosegla »stodstotni« uspeh. — Vojaške sile OZN so dosegle mesto Yungdong, ki je zadnja važna obrambna postojanka pred severnokorejsko prestolnico Pjongjangom.

16. OKTOBER: Indijski prvak Nehru ponovno zahteva sprejem LR Kitajske v OZN. — Francoska vojska je izpraznila indokitajsko postojanko Našam; Evropeci so začeli zapuščati Hanoj. — Glavna skupščina OZN je sprejela resolucijo sedmih držav o Koreji, spo- polnjeno z jugoslovanskim predlogom o nevmesavanju v notranje zadeve drugih držav. — Ameriške čete so oddaljene od Pjongjanga samo še 56 km. — Grške upravne volitve so že petič odgodele.

17. OKTOBER: V začetku tega leta je bilo v LR Sloveniji 1543 šol, 4990 učiteljev in profesorjev in skoraj četrt milijona učencev. — Tito je sprejel odposlanstvo ameriškega odbora za mir. — Cete OZN so si uspešno utrle pot do severnokorejske prestolnice Pjongjanga. — Iz Indokine prihajajo vedno bolj porazne vesti za Francijo. — Prišlo je do spora med Anglijo in Egiptom zaradi uporabe letališč ob Sueškem prekopu.

Železni zakoni gospodarstva

Ako bi obstojala možna rešitev vprašanja zaposlitve vseh delovnih sil v tem, da jih enostavno napramo v obstoječo podjetja in ustanove ne glede na njihovo potrebo in produktivnost, potem bi bilo kaj enostavno. Nikjer na svetu ne bi bilo brezposelnih in enakim uspehom bi se uveljavljale tovarne, ki se odlikujejo po smotni uporabi in storilnosti delovne sile, kakor tudi tiste, ki bi zaposljevale same nesposobne in neizkušene delavce. Nič se ne bi razbijalo glave z vprašanjem polne zaposlitve, o katerem je posebno v novejši angleški gospodarski književnosti napisanih cel kup knjig.

Tako naivno teorijo polne zaposlitve in tako postopanje, kakršnega smo uvodoma omenili, so si prisvojili v Jugoslaviji takoj po prihodu sedanega režima na oblast. Delavce in hlapce v urade, bivše vodilno upravno osebje pa k lopatom, to je bila parola, s katero se je uveljavljala revolucija. Seveda ne smemo tega vzeti popolnoma dobesedno, toda veliko se je glede tega grešilo. Saj je bil v tem zapaden tisti videz družabne izpremembe, za katerega so se navduševali prav najbolj neizkušeni ljudje, ki so imeli posebno v prvem času veliko besedo.

Napake so pričele kmalu kazati svoje posledice. Organizirani so bili tečaj, ki naj bi prejšnje za uradniško delo popolnoma nesposobne ljudi usposobil za mesta, na katera jih je postavila ljudska oblast. Toda majhen je bil odstotek tistih, ki so se izkazali. Gospodarski načrt je še dalje šepal, uradi so rastli. Za delo, ki bi ga lahko opravljal eden, jih je bilo potrebnih deset. Birokracija se je razvila kakor polip in dušila vse

gospodarsko življenje. Ker so izvežbane in primerne tovarniške ter kmetijske delovne sile sedele v pisarnah in so na drugi strani stroje nevarjeni morali streči strojem, je seveda prav tako zavladalo v vseh tovarnah odvisno obilje delovne sile, ki je s svojimi plačili in majhno storilnostjo neprimerno višalo ceno izdelkov.

Ker so hoteli ustvariti videz velikega pomanjkanja delovne sile, so zaposljevali na silo, odtegovali so ljudi od pluga in motike, celo silili so jih v mesto. Vse za industrializacijo in birokratizacijo! Mnoga polja po so ostala neobdelana in tudi to je eden izmed razlogov današnjega pomanjkanja hrane v Jugoslaviji.

Na takem nesmotnem uporabljanju in razmeščanju delovne sile grajen gospodarski načrt je seveda moral odpovedati. Železni gospodarski zakoni so terjali svoje priznanje. Trda je morala biti njihova zahteva, ako so režimska oblastva morala poseči po radikalnem čiščenju v pisarnah, iz katerega so pričela pometati komaj ustoličene »stebre revolucije«, ki se pač ne bodo radi sprijaznili s povratkom k ročnemu delu. Na drugi strani so pričele tudi tovarne odpustiti odvisno delavstvo in kar je še bolj zanimivo, tem primerom slede tudi kmetijska posestva, posebno državna. Tako so na posestvu na Zavrču skrčili število delavcev in uradništva od 216 na 165, v Podlehniku od 191 na 155. Kader administrativnega osebja v Sloveniji pa je bilo treba zmanjšati do konca septembra za 12750 uslužbencev!

Da ne gredo te stvari lahko in da je nezadovoljstvo, ki ga povzro-

čajo taki ukrepi, veliko, je popolnoma razumljivo. Toda edini delodajalec je država. Zato lahko izvaja pritisk kakor hoče, zakonito ali nezakonito. Saj piše »Slovenski poročevalec«: »Formalno zakonitosti ne bo mogoče zadostiti v vseh primerih.« Z drugimi besedami: osebe bo odpuščeno ne glede na odpovedne roke ali pridobljene pravice. Država je namreč izdala ukaz in podložniki ga morajo ubogati! Kaj zakoni! Ker ne gre čiščenje dovolj hitro od rok bodo pritisnili na želodce: »Nakaznice za zagotovljeno preskrbo z živili za mesec oktober se bodo razdeljevale v okviru plana znižanja in v ustrezni meri bo znižan tudi fond plač.« Tako piše isti »Slovenski poročevalec«. Krasna slika komunističnega socializma! Kdor ne bo ubogal, ne dobi ne hrane ne plače! To so praktični primeri, o katerih bi moralo razmišljati tisto naše delavstvo, ki se navdušuje za komunizem.

Nimamo namena razglabljati o usodi vseh tistih posameznikov, ki jim je s takimi ukrepi naenkrat odvzet kruh, ki v mnogih primerih ne vedo, kje ga bodo dobili! To so pač načini, s katerimi plačujejo v komunističnem gospodarstvu množice napake »nezmotljivi« voditelji. Zanimivo pa je ugotoviti, da je za 46 odst. skrčen tudi aparat »množičnih« (čitaj: strankinih) organizacij. Odpuščenih je bilo 2039 nameščenecv. Tako smo torej izvedeli, da so tudi režimske strankarske organizacije živele na državni račun. Tega pač demokratske države in tudi nekomunistična Jugoslavija nikdar niso poznale. Hudo teče voda v grlo, da so odpustili celo te svoje miljenčke!

Vesti s Tržaškega

SDZ za slovenske otroške vrtce, osnovne in srednje šole ter zavod za slovansko filologijo

Seja tržaškega občinskega sveta z dne 13. oktobra 1950 je za nas tržaške Slovence važna, ker se je občinski odbornik za šolske zadeve Sciolis spustil v obravnavanje položaja slovenskega šolstva ob priliki odgovora na interpelacijo občinskega svetnika SDZ dr. J. Agneletta.

Občinski odbornik Sciolis ni več odurno zavračal naših pravih zahtev po nepristranskem obravnavanju naših šolskih potreb; prišel je sčasoma že do tega, da uporablja besede, ki so polne razumevanja za težki položaj slovenskega šolstva v Trstu; vendar se pa spretno izmika od kakršnega koli ukrepa, ki bi težki položaj našega šolstva olajšal in po stopnjah znatno izboljšal. Pri tem se celo sklicuje na nepristojnost tržaške občine in zvrta ne ravno umestno odgovornost na tukajšnje šolsko skrbništvo. Skratka: gre za nov način načrtnega zastopavanja slovenskih šol na tržaškem ozemlju!

Sklicevanje na občinsko zakonodajo, ki določa glede osnovnih šol, da daje občinska uprava šolskemu skrbništvu na razpolago potrebna poslopja za osnovne šole in da šolsko skrbništvo določa način njihove uporabe, je v našem primeru brezpredmetno, ker pomenja za nas le pilatovsko umivanje rok!

Kako pa je z vprašanjem slovenskih otroških vrtcev v Koloniji, v Rocolu, v ulici Sv. Frančiška in drugod po ozemlju tržaške občine, ko občinska zakonodaja izrecno prepoveda uporabo njihovih poslo-

pij pristojnosti občinskih oblastev? Zakaj se občina ne zavzame za našo pravično zahtevo, naj se naslednji zasebne narodnostno nestrpne šolske ustanove »Italia Redentae«, danes samo preimenovani »Opera Asili Infantili«, odvzamejo številni občinski vrtci in vključijo v občinsko pristojno upravo?

Lepo je in celo važno priznanje, da je položaj slovenskih šol v občini tržaške občine težak; pri tem ne pomaga izgovor, da je prav tako težak tudi položaj italijanskih šol. Ali ne uvideva občinski odbornik za šolske zadeve Sciolis, da so težave slovenskega šolstva neposrednejše in večje, kot je to pravilno približal naš občinski svetnik Agneletto?

Občinski svetnik Sciolis je nato pojasnil, da je o odnosu bo v najkrajšem času dograjeno v Koloniji šestrazredno poslopje za osnovno šolo in otroški vrtci, da pa bo o načinu uporabe poslopja odločalo šolsko oblastvo...; da v Rocolu in ulici Sv. Frančiška ni nobenega slovenskega, toda prav tako nobenega italijanskega šolskega vrtca; da podatki glede Proseka trenutno niso razpoložljivi; da je razmestitev slovenskih srednjih šol v ulici Lazzaretto Vecchio neprimerna. K vsemu temu je dodal kot opravičilo pripev o pomanjkanju sredstev in drugih primernih prostorov...

Občinski svetnik SDZ Agneletto je vzel na znanje Sciolisov odgovor na njegovo interpelacijo in poudaril, da je pravično postopanje s slovenskimi šolami nesporno

odvisno zgolj od dobre volje občinske uprave. Občina je v zadnjih letih potrosila na stotine milijonov lir za italijanske šole in italijanske otroške vrtce, nikdar pa ni denarja, ko gre za slovenske šolske potrebe! Naša pravična in demokratična zahteva je tudi, da mora občina prevzeti v svojo upravo vse otroške vrtce, ki jih danes upravlja »Opera Asili Infantili«, naslednica ustanove »Italia Redentae«.

Dne 17. oktobra pa se je našemu svetniku dr. J. Agnelettu nudila prilika, da zopet sproži vprašanje ustanovitve zavoda za slovansko filologijo na tržaški univerzi.

Ko je občinski odbornik Sciolis javil, da je občinski odbor sklenil, da predlaga kot mestnega zastopnika v univerzitetnem svetu župana Bartolija, je naslovil dr. J. Agneletto na bodočega predstavnika občine v univerzitetnem svetu poziv, naj se zavzame za ustanovitev zavoda za slovansko filologijo na tržaški univerzi.

Nihče od navzočih občinskih svetnikov ni nasprotoval temu našemu predlogu in sam župan je pojasnil, da se je za stvar zanimal že lani in da se bo za ustanovitev zavoda za slovansko filologijo na tržaški univerzi gotovo nekaj ukrenilo.

Univerzitetna uprava se ne more sklicevati na pomanjkanje potrebnih sredstev za uresničitev našega predloga, zato smo prepričani, da se bo s pomočjo zastopnika tržaške občine zaveda čimprej premaknila z mrtve točke. Na zahtevo se vrnemo prihodnjič.

TRYGVE LIE

Malo mož si je v svojem dolgem političnem življenju pridobil toliko slave in mednarodnega ugleda, kot sedanjí glavni tajnik Združenih narodov Halvdan Trygve Lie, v petih letih, v katerih je zavežmal eno od najvišjih mest; pobude in uspehi tega simpatičnega, političnega moža z Norveške so danes svetovno znani.

Sin mizarja v Oslu, je že v svoji mladosti imel dve veliki težnji: študij in socialno politiko. V letu 1919 je bil že z 23 leti, takoj ko je promoviral v pravno na univerzi v Oslu, izbran za upravnega tajnika laburistične norveške stranke.

Ko se je stranka uveljavila, je tudi ugled mladega Trygve Lie-a rastel vedno bolj in bolj tako, da me je 20. marca 1935, ko so laburisti prišli na vlado, novi ministriški predsednik Johan Nygaardsvold ponudil mesto pravosodnega ministra. V juniju 1939 so ga imenovali za trgovskega ministra, to je v času, ko je izbruhnila druga svetovna vojna ter se je vlada hotela zavarovati pred težavami na področju prehrane, ki so jih povzročile vojskujoče se sile v prvi svetovni vojni. Zato je vlada sklenila, da ustanovi ministrstvo za trgovsko morarico in dobave ter zaupala vod-

stvo dinamičnemu Trygve Lie-u, kateremu je v nekaj mesecih uspelo nabrati dovolj prehrane za vsaj tri leta; ti ukrepi pa so se izkazali še bolj koristni v času petih let nemške zasedbe.

Drug znaten uspeh mladega ministra pa je bil ta, da se mu je v pomlad 1940 posrečilo rešiti skoraj celotno trgovsko norveško morarico ter tako dati zaveznikom na razpolago 4 milijone ton brodivja.

Norveška vlada, ki je bila v preganjanju v Londonu, ga je imenovala 21. februarja 1941 za svojega zunanjega ministra. Njegova naloga ni bila lahka, toda posrečilo se mu je, da je obdržal prijateljske odnose tako z Veliko Britanijo kot tudi s Sovjetsko zvezo. V aprilu leta 1944 se je kot vodja norveške delegacije udeležil konferencije v San Franciscu ter aktivno sodeloval pri sestavi ustave Združenih narodov. Imenovan 1. februarja 1946 za glavnega tajnika Organizacije združenih narodov s 43 glasovi proti 6, si je v dolgih letih svojega delovanja pridobil ugled in spoštovanje vseh, zlasti zaradi nepristranskega postopka ob priliki najvišjih mednarodnih sporov.

Angleški parlamentarec o Trstu

V reviji »The Political Quarterly« je napisal član angleškega parlamenta Maurice Edelman članek o italijanski zunanji politiki, v katerem govori tudi o Trstu.

Glede zahtev Italije in Jugoslavije pravi, da te zahteve dejansko izvirajo iz zapuščine po avstroogrskem cesarstvu in da je bila vrednost mesta največja, ko je služilo Evropi in pripadalo Avstroogrski. Mnenja je, da obstoja možnost, da bo Trst obravnavan kot evropski problem ter da se bo končna ureitev tega področja, ki je nekoč tako dobro služilo koristim Evrope, izvršila pod egido Evropskega sveta, kjer Italija že ima svoj sedež in v katerem utegne nekega dne sedeti tudi Jugoslavija.

KAJ VSE IZVEMO

Pisec se je v Trstu razgovarjal s škofom mons. Santinom, od katerega prinaša skoro celostransko izjavo o coni B, in kakor izgleda s coniskim predsednikom Palutanom ter županom Bartolijem.

Naravnost presenetljive podatke pa je izbral o Trstu Kees von Hoek, ki je napisal v reviji »The Contemporary Review« članek o Trstu v preteklosti in sedanjosti. Iz članka izvemo, da je ta del sveta stara pokrajina Venezia Giulia, tako imenovana, odkar je prišla pod Rim za časa Julija Cezarja (?). Slovenci, ki zdaj povzročajo vso

Babič plačuje...

Več časa že zasledujemo kako mečejo titovci v morje denar, ki ga krajejo našim kmetom, s tem da finansirajo neko »mitoistično« propagando v Italiji. Pet časopisov že žhaja v Italiji, deficit gre v milijone, a tovariš Babič pridno plačuje. Vse to smo vedeli, a nismo vedeli, da bodo ti razni od Tita plačani »idealisti« tako lahko in neumno priznali, kar na eni tiskovni konferenci, da tako pridno črpajo iz Titove blaginje.

»Laboratore« prinaša vest in jih zaradi tega napada — pri tem sicer pozabi, da do pred dobrim letom je tudi on sam s hvalevredno požrtvovalnostjo črpal iz iste blaginje.

Ubogi babičevci se pa skušajo braniti... V »Voce di Trieste« so priobčili obširno izjavo, v kateri na dolgo in na široko govorijo o stvari, a v bistvu ne zanikajo, da finansirajo italijanske titiste. Sicer pa mi ne potrebujemo njihovih priznanj. Prav dobro vemo, da plačuje CK preko tovariša L. vsak mesec težke milijone za finansiranje tega mrtvojenega pokreta. Ne samo, celo ko je neka gospodov tovarišev iz Turina prišlo pred kratkim na shod Babičevih partizanov v Trst, je vedno CK preko tovariša L. izročil vsakemu po 50 tisoč lir najbrž za ... »napitnico«.

Medtem ko tako noro razmetavajo z denarjem, manjšajo doma obroke kruha in drugih jestvin, istočasno pa prosjajo po svetu za podporo. Kljub temu pa še vedno govorijo o neki »dolarski zvezi in demokraciji«, sami pa ne vidijo, da so postali dolarska, funtsterlingova in sedaj — po obisku Lombarda — še ... »lirska« diktatura...

ŠTIPENDIJE

Prošnje za študijske stipendije na ameriški univerzi za akademsko leto 1950 - 51 je treba vložiti v Zavezniški čitalnici, ulica Trento 2, do 25. oktobra.

Prošnje naj bodo opremljene z vsemi potrebnimi listinami. Nadaljne informacije daje Zavezniška čitalnica.

Okrožni odbor Slovenske demokratske zveze v Nabrežini vabi na

JAVNI SHOD

ki bo v nedeljo, 29. oktobra ob 15. uri v kinodvorani v Nabrežini

Dnevni red:

1. Občinske zadeve nabrežinskega okrožja
2. Na prelomu političnih dogajanj v svetu in doma
3. Gospodarski vzpon in bodočnost Svobodnega tržaškega ozemlja.

Odbor Slovenske demokratske zveze za nabrežinsko občino

Redna seja glavnega odbora SDZ

Glavni odbor SDZ je imel redno sejo 15. oktobra 1950.

Razpravljal je o pojačanju prosvetnega delovanja med slovenskim narodom.

Iz predsednikovega poročila je razvidna tudi skrb Slovenske demokratske zveze za slovensko šolstvo.

»Slovenski demokratski zvezi je uspelo dokazati Zavezniški vojaški upravi njuno ustanovitve slovenske kmetijske šole, ki se na osnovi gornje intervencije odpravlja v Plavljah.

SDZ je nadalje zahtevala ustanovitev slovenskih otroških vrtcev v Koloniji, v ulici Sv. Frančiška, v Rocolu in na Proseku, kakor tudi otvoritev slovenske ljudske šole v Koloniji.

SDZ je tudi pred kratkim vložila pri ZVU v Trstu spomenico, s katero zahteva, da prizna ZVU tržaško državljanstvo osebam, ki imajo pogoje za pridobitev državljanstva, kakor tudi da izdaja za prebivalstvo STO-ja tržaške potne liste.

SDZ je tudi vložila pri ZVU spomenico glede sodne uprave na STO-ju, s katero zahteva, da se

pri namestitvah sodnikov in sodnih uradnikov nastavlja domačini.

Med slovenskim narodom, posebno med mladino vlada spoštljivo zanimanje za vse vrste, ki jih je slovenski narod imel pod italijanskim fašizmom, posebno pa za baziške žrtve; zato bo SDZ zbrala tozadevno gradivo in ga objavila v brošuri.

Glavni odbor je tudi sprejel sklep, da se razširi SDZ z ustanovitvijo mestnih in krajevnih organizacij na STO-ju, kjer obstojajo takšni pogoji.

Glavni odbor nadalje posveča vso svojo pozornost akciji za ločeno slovensko šolsko upravo in bo zastavljal ves svoj vpliv, da doseže uresničenje tega načrta.

Prav tako budno spremlja priprave za ljudsko štetje in bo ukrepil vse potrebno, da ne bo zopet kot v sličnih primerih izpadlo štetje na škodo slovenskega naroda.

V zaključni točki dnevnega reda je bilo razpravljanje o »Demokraciji« z namenom, da postane list čim bolj zanimiv, kakor tudi, da se razširi krog njegovih čitateljev.

Seja okrožnega odbora SDZ za Nabrežino

Preteklo nedeljo dne 15. t. m. popoldne je bila v Sesljanu seja okrožnega odbora SDZ za Nabrežino. Prisostvovali so odposlanci vseh vasi naše občine. Na dnevnem redu so bila poročila o delovanju krajevnih organizacij, o sklicanju javnega zborovanja SDZ v Nabrežini in razprava o delovanju občinske uprave.

Po poročilih posameznih odposlancev o delovanju svojih krajevnih organizacij, je bil sprejet predlog glavnega odbora, da se skliče v nedeljo dne 29. oktobra ob 15. uri javno zborovanje SDZ za našo občino v nabrežinski kinodvorani. Dva govornika iz Trsta bosta podala poročila o političnem in gospodarskem položaju, član nabrežinskega občinskega sveta bo pa podal kratko poročilo o najboljši perehi občinskih zadevah.

Pri razpravi o delovanju občinske uprave se je vnela daljša debata, v katero so posegli skoro vsi odposlanci, v kateri sta dala vsa potrebna pojasnila navzoči župan Kralj in odbornik Teržon. Končno so člani občinskega sveta prešli potrebna navodila za bodoče delovanje.

Posebne tečaj ritmične telovadbe bo za otroke od treh let dalje. Vpisovanje v šole: vsah dan, razen v torkih in petkih, od 5. do 6. ure popoldne v društvenih prostorih v ulici Machiavelli 22-II.

Filmski prosvetni večer v Sv. Križu SPM priredi dne 21. t. m. ob 20. uri filmski prosvetni večer v Sv. Križu. Na sporedu so izbrani prosvetni filmi. Predstava bo na prostem, in sicer na Križišču, v primeru slabega vremena pa v dvorani »Pri Ninot«.

Filmska predstava v Trstu V četrtek dne 26. oktobra bo ob 20. uri filmski večer v društvenih prostorih SPM v ulici Machiavelli 22-II.

Na sporedu bo poleg zvočnega tehnika dvodelni barvni film o

borbah skupine letalonosilk na Pacificu v teku zadnje vojne. Vstop prost!

Slovenski gospodinjiski koledar

Koncem tega leta bo tiskovni urad tržaškega odposlanstva za gospodarsko sodelovanje (ECA) izdal koledar za slovenske gospodinjice, ki bo podoben lanskoletnemu, ki ga je ECA izdala za italijanske gospodinjice.

Vsi, ki želijo prejeti ta koledar, izvolite poslati po pošti svoj naslov. Uradi in šole naj pošljejo skupni seznam z navedbo polnih imen in stanovanj nameščenecv. Naslov: Press Office, E.C.A. Mission, Corso Cavour 1, Trst.

Iz Bazovice

V nedeljo zvečer so nas počastili s svojim posetom goriški visokosolci, ki so nam podali dobro uspešno predstavo Nušičeve »Gospodine«. Tokrat se je izkazalo, da male dvorane ne odgovarjajo več sedanjemu dotoku občinstva. Ne le, da je bila dvorana natrpana polna, bilo je preko 400 oseb, temveč še enkrat toliko oseb je ostalo godrnjati zunaj.

Prireditev je bila velik dogodek za prosvetno življenje v Bazovici. Hvaležni smo zato podjetnim Goricanom za velik umetniški užitek, ki so nam ga nudili. To naj služi kot opomin našim tržaškim visokosolcem, ki jih je po številu mnogo več kot Goricanov!

Nerazumljivo

Do 1. marca letos se je lahko pošiljalo pakete v Jugoslavijo brez nadaljnega (ne da bi bilo treba pokazati legitimacijo). Potem, ko je carina preselila iz ulice Glo- la na obalo ob ribarnici, so pa začeli zahtevati od pošiljateljev legitimacije (z namenom, da bi preprečili trgovanje, kakor so dejali. Ime pošiljatelja se je moralo ujemati z imenom na legitimaciji. Nič hudega).

Toda od 1. oktobra na carini ne puste odposlati paketa nikomur, kdor nima osebne izkaznice kot državljan STO-ja, oziroma stalne rezidence, in vsak mora osebno prinesiti paket. Tako noben begunec (z legitimacijo IRO-a ali begunskimi dokumenti) ne more poslati paketa! Ze pred vzhodom na carino ga legitimirajo in potem še enkrat od strani uradnika, ki napiše carinsko deklaracijo. Tako noben begunec ali nedomačin ne more poslati paketa svojim sorodnikom in znancom v Jugoslavijo!

Ali ne gre v tem primeru za nedopusten in samovoljen poseg finančnih oblastev v demokratske pravice prebivalstva STO-ja?

Uradni list ZVU

Izšla je št. 26 Uradnega lista ZVU od 21. IX. 1950 v slovenskem jeziku. Dobi se na prefekturi, soba št. 60 in stane 60 lir.

V tem listu je objavljena odredba o povišanju stan. najemnin.

Napoleon in propaganda

Splošno smatrajo, da je propaganda kot sredstvo vladanja nastala več ali manj za časa Hitlerja in Stalina; da so nacisti prvi ustanovili ministrstvo propagande in brez najmanjšega dvoma, toda kot dokazuje v svoji zadnji knjigi (»Napoleonic Propaganda«) univerzitetni profesor Robert D. Holtman, profesor zgodovine na univerzi Louisiana, ni bil prvi državnik, ki je to moderno orodje uporabil niti drugi kot Napoleon.

Cesar Napoleon — tako piše Holtman — je k razvoju propagande pomagal s sledečim: bil je prvi vladar, ki se je neposredno in čisto obračal na svoje podložnike ... ter bil pravi pionir uradne sistematizirane propagande, kot jo poznamo danes. Da bi pridobil javno mnenje za svoje namene, se je Napoleon zatekel tudi k uspešnim načinom cenzure, »naročniški« članov, smernic umetnikom, cerkvenim dostojanstvenikom, pedagogom, in kakor današnji diktatorji, se je posluževal laži, raznih gesel in vseh mogočih prevrat demagoških izrazov, ki so učinkovito vplivali na ljudske mase.

V bistvu je cesar Napoleon bil velik propagandist, ker je bil istočasno tudi velik psiholog: dobro je poznal svoje »tlačice« ter izkori-

ščal njih slabosti. Njegove metode sličejo metodam današnjih komunistov, ki iščejo spreobrnjenca ali pa jih v take pretvorijo, ko jim vsilijo mišljenje, da usmerijo svoje želje, cilje in trpljenje njihovim namenom.

Ce se je cesar Napoleon sam pred drugimi diktatorji zatekel k propagandi, še ni rečeno, da mora vsakdo, ki se jo poslužuje, zaradi tega postati diktator. Demokratične vlade, ki se danes borijo proti lažni propagandi totalitarnih držav, se morajo nele zateči k propagandnemu orodju, temveč morajo tudi napeti vse svoje sile na tem področju, ker če bi danes zane-marjale propagandno fronto, bi to zanje pomenilo jutrišnji vojni poraz. Jasno je, da demokratične vlade ne morejo izrabiti svoje propagande kot sredstvo za razširjenje tendencioznih vesti, temveč le za omogočenje hitrejšega spoznanja resnice; ali z drugo besedo, pripraviti je treba narode sveta, da se bodo zaupno in nepristransko ravnali po demokratičnih načelih po tem, ko bodo poučeni o potrebi in temeljiti osnovi demokracije.

Vsekakor pa je vredno preučiti metode napoleonske propagande. Četudi je bil cilj zgrešen, so bila sredstva zanimiva in dobro uporabljena.

O gospodarskem sporu med italijansko vlado in Američani

Danes, ko je spor med načelnikom Marshallovega načrta in Italijo Daytonom in predsednikom italijanske vlade De Gasperiem zaključen, je mogoče dobiti boljši vpogled v zadevo kot pa v času, ko so bile stvari še v teku. Ker je ta spor pokazal boljše kot vse uradne izjave bistvo gospodarskih in političnih težav, ki danes teže evropske države, ne bo škodilo, če se na njem malo zaustavimo.

Kot je znano, je italijanska vlada v zadnjih dveh ali treh letih storila vse za ohranitev vrednosti lire in je v ta namen ne samo skrčila državne izdatke, temveč tudi prav pošteno navila davčni vjask. Za javna dela je vlada odredila razmeroma majhne vsote in uvedla vrh tega še o strogo nadzorstvo nad bančnimi krediti. Posledica te politike je bilo razmeroma počasno napredovanje v izgradnji italijanske industrije in s tem v zvezi precejšnja brezposelnost. Na drugi strani pa je treba priznati, da je vlada s temi ukrepi ojačila hrbtenico italijanski liri, ki je v zadnjih letih postala ena izmed najstabilnejših evropskih valut in zaustavila naraščanje cen.

Ta politika je bila na mestu, dokler oblaki na mednarodnem političnem obzorju še niso bili preveč grozeči. Ko pa so Sovjeti inscenirali vojno na Koreji, je postala stvar drugačna. Zahodni svet se je znašel naenkrat pred čisto konkretno grožnjo in je moral misliti na obrambo. Razumljivo je sicer, da skuša vsaka evropska vlada čim dalje ohraniti urejene gospodarske razmere in da odlašča s takimi ukrepi, ki bi pomenili začetek vojnega gospodarstva, vendar bo morala vsaka evropska vlada slej ko prej ugrizniti v kisllo jabolko in opustiti sanje o mirnem, red-

nem razvoju. Isto je za Italijo. Rimska gospodarska politika je slonela vsa na predpostavki, da bo sonce miru in gospodarske urenosti kar naprej sijalo, zato je šla vsa pozornost preprečevanju naraščanja cen, zato so skušali trošiti čim več denarja v neproduktivne svrhe. Skratka, čisto pravilna politika za normalne čase. Na žalost so se časi spremenili, treba je misliti na to, kako naj bi se najbolj uspešno uvrstili v blok zahodnoevropskih držav, ki naj se uprejo morebitnemu sovjetskemu napadu na Evropo. Američani, ki so doslej nosili sami skoro vse breme obrambnih priprav, so tudi postali nestrpni in zato ni čuda, da skušajo prepričati evropske vlade, da je najbolje, ako pogtegnejo zaključke iz spremenjenih razmer in čimprej opustijo mirnodobske sanje in načrte.

To je v bistvu, kar je povedal Dayton De Gasperiju. Dayton je načelnik Urada za gospodarsko sodelovanje (ECA), ki nadzira izdatke Marshallovega načrta v Italiji, in ima seveda pravico in dolžnost, da se zanima, kako italijanska vlada troši dolarje ameriških davkoplačevalcev. Niti Dayton, niti njegov prednik Zellerbach nista skoparila s priznanji spretnosti rimskih gospodarstvenikov, ki so doslegli v obnovi dežele prav lepe uspehe. Toda opozoriti sta morala vlado in javnost, da bo treba napore preusmeriti in še povečati, če naj Italija res kaj prispeva k obrambi Evrope. Dayton je svetoval rimski vladi, da bi bilo dobro, ako bi posvetila več pozornosti izgradnji industrije, posebno mehanične industrije, ki igra v obrambnih pripravah veliko vlogo.

Kot se zdi, ameriške kritike niso padle na nerodovita tla in tu-

di reakcija na to ameriško intervencijo ni bila tako ostra, kot se je prvotno zdela. Marsikdo v Italiji misli prav tako kot Dayton, in marsikdo tudi ve, da bi pomenile večje investicije v industriji in javnih delih zmanjšanje brezposelnosti. Ta brezposelnost, ki je prizadela skoro 2 milijona delavcev, je v veliki meri odgovorna za komunistične uspehe pri volitvah in upanje, da bo komunizmu s povečanjem zaposlenosti prizadejan močan udarec, ni brez podlage.

Dayton je poleg kritike gospodarske politike na splošno, opomnil italijansko vlado tudi na nekatere druge stvari, med katerimi je n. pr. davčna politika. Ze od začetka Marshallovega načrta so se vrstile kritike italijanskega davčnega

sistema, ki je precej zastarel, neučinkovit in mnogokrat krivičen. Nekateri obveščeni ljudje menijo, da ni daleč čas, ko bo Italija pristopila k reorganizaciji svojega davčnega ustroja.

Razume se, da marsikomu ameriške kritike niso po godu. Posebno komunistični tisk je zagnal velik krik o vmešavanju Američanov v italijanske notranje zadeve. Govoriti o vmešavanju pa je zapletena zadeva, ker se danes vse velike sile, najbolj pa Sovjetska zveza vmešavajo v notranje zadeve manjših držav, ki so na ta ali oni način od velikih odvisne. Zelo dobro in koristno bi bilo le, da bi se vse velike države vmešavale v notranje zadeve manjših na ameriški način, namreč s tem, da bi jim pošiljale darila v dolarjih in materialu ter dajale nasvete, ki bi koristili v prvi vrsti malim državam samim in šele v drugi vrsti svetovalcem.

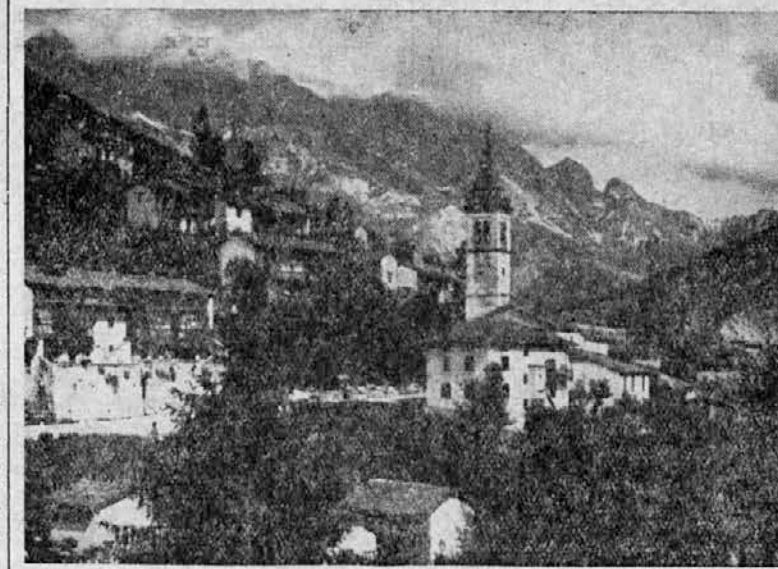
VINOGRADNIŠTVO

O vlečljivosti vina

Ako nismo zažveplali sodov pred napolnjenjavo z moštom, ali, ako nismo moštu dodali niti bisulfita niti žveplenokislega amonijevga fosfata — kakor sem zadnjič priporočil — tedaj je možno, da nam vino, oz. že mošt, zapade vlečljivosti. — Tej boleznii zapadejo predvsem vina oz. mošt, ki so revni na sladkorju in na čreslovinii (taninu). — Bolezen povzroča glivica, ki spreminja sladkor v sluz, pospešuje se pa, ako imamo v kleti premalo toplote ob vretju mošta.

Da ugotovimo bolezen, moramo vsakih nekaj dni preizkusiti mošt bodisi s pokušanju kakor s prelivanjem iz kozarca v kozarec iz primarne višine. Ako vidiš, da pri tem prelivanju teče mošt »kakor po nitii«, torej brez šumenja kakor olje, vedi, da je zapadel boleznii. — In s tako boleznijo ne boš prodal ne mošta, še manj pa pozneje vina! Treba mu je pomagati.

Zdravljenje se pa vrši na sledeči način. Če je bolezen komaj začetna, zadostuje, da dodaš moštu v sod 6-8 gr metabisulfita na 100 litrov, nato v sodu dobro premešaš in poskrbiš, da bo v kleti najmanj 16 gradov toplote.

STOLVICE - najvišje ležeča vas v Reziji, 8 km oddaljena od Ravnice

Pri težjih primerih moramo napraviti odločnejšo zdravljenje. — Najprej pripravimo zdrav sod in vanj pretočimo bolni mošt; moramo pa pri tem pretakanju mošt dobro prezračiti na ta način, da ga najprej iztočimo v primerno posodo, ga v tej nekaj časa, recimo, z grabljami, mešamo od zunaj na znotraj in narobe, tako da se dobro speni. Ali pa ga pretakamo skozi nalašč napravljeno mrežasto pilko ali končeno prelivamo v 2-3 brente z višine dol. Tako prezračen mošt vlijemo v že pripravljene zdrav sod. — Zdravljenje je nujno potrebno, ker je omenjeni glivici zrak največji sovražnik. — Pretočenemu moštu dodamo 8-10 gr metabisulfita in 8-10 gr čreslovine (tanina) ter poskrbimo, da bo v kleti najmanj 16 gradov toplote, da zavre in se stisli. Pri pretakanju je potrebno posneti mošt iz že nastale sedeline — drož — ker ravno v drožih je zalega omenjene glivice. Zato pa drože, ki ostanejo, ne mešamo z drugimi droži, temveč jih pretočimo skozi vrečo in uporabimo za očet.

Vina, ki jih dobimo iz ozdravljenega mošta, se navadno ne sčistijo sama, zato jih bomo umetno čistili. O tem pa kdaj drugič.

Ženitovanjski običaji v Reziji

Kako se seznanja mladina

Na ponudbo staršev, da imajo hčerko v zamož, se neka druga zbadljivka norčuje:

»Hčerko mamo, jo čemo oženet, veliko doto ji čemo dat, staro janko, star korat (koret) gore na Osterk — no snežat.« (Osterk — greben)

Zato pa imajo toliko rajši domača dekleta domači fantje.

»Ta lipa ma, koe bej na joe (Lepa moja, kje pa je), ke my a mej ne vydyva? (da se midva nikoli ne vidi diva?)
Koj to bo drive žvoečera, (Ko bo drevi zvečer), ta dobro vydoet jo tjava.« (se dobro hočeva videti)

ali »Ta lipa ma, koe bej na joe, ke my e mej ne vydeva? Ko to bo zutro žvoečera, my tjeva dobro o naloest.« (obiskati)

Koprnenje po dekletu prav lepo razodeva naslednja narodna:

»Ta lipa ma, tu, ka na joe? (kje je?)
Užoe ne bej tode, ka je nil (Ze naj bo tam, kjer je nil)
To mara bot ninkaka rič, (neka reč)

ka vydoet se moreva, (da se nikoli videti ne moreva)
Čez tri dolyne, tri vorhe čez tri zaloene mozolé, (planine)

no napred doz te travnike (in naprej čez travnike)
jyštoes ta h njoej ja čon dojtii, (vendar k njej hočem priti), baj za nikar to moelo bet.« (čepjav bi bilo zaman.)

II.

Snubitev

V Učejji pravijo snubitvi, da gre do »v vask. Včasih jih gre s snubcem tudi več, tudi do deset. Navadno pa gre ženin sam. V Stolvice pravijo, da gre do »barat oca in matera, če so zadovoljni («kontent»). Če so snubci ali snubci srečni, da fant »sken« (»dare«), robec, denar. Odslej se fant in dekle imenujeta »novič« in »novica«.

Novica si za doto pripravi razno »robok«, kot pravijo v Učejji, in sicer: posteljo, posteljnino (»stramace«), plahute (»rjuhe«), 15 do 20, kakor je pač bogata, 2 do 3 zglavnike, »kovantorje« (pregrinjala), vreteno, preslico, tavajuče (»ptiče za na mizo«), 2 do 3 brisalkve (»brisače«), nekaj plat (»krožnikov«), šalice (»skodelice«), petelina in dve kurl, ali vsaj eno kokoš in petelina. V Učejji dobi pozneje tudi kolovrat. Doto peljejo na dom po poroki.

Vabit grede v Učejji bratrance (»kužine«), tudi botre (»nune«) in »none«. Nevesta si poskrbi za »kompanjo« (družico). V Stolvice se družica nevestina imenuje »sestra«, novičev drug pa »bratra«.

Ženitke so v cerkvi. Preden gre novič zdoma, ga oče in mati pokropita z blagoslovljeno vodo, pokrižata in mu naredita pridigo, da bo pravi človek, da bo prav učil otroke.

Novič gre zdoma skupaj z bratom in pričami. Ko pridejo k hiši nevestini, je hiša odprta. Najprej sprejmeta ženina oče in mati, nato bratje in sestre. Nevesta prinese kruh, da bo v hiši vedno kru-

ha. Nato grede na poročke. Grede tiho. Včasih imajo tudi godce. Naprej gre novič in bratr, potem nevesta in sestra. V Učejji imajo k ženitkam tudi godbo. Nevesta daje »konfete« (slasčice).

V Učejji je nevesta oblečena kot stare ženske. Ima kotoloto (krilo), jopo in facol (ruto) na glavi. Venca nima. Ruta je črna. V Stolvice je novica po starem imela »kjamarota«, črno jopo brez rokavov, segajočo preko kolen. Na jopi so bile gube okoli in okoli in gumbi. Tudi pas je nosila. Janko je imela črno ali pepelnasto. Janka je bila za dva prsta obrobljena z zameotom. Prav tako je na jopi za dva prsta bilo žameta. Sprejaj so bili gumbi. (Eno krilo je imela oblečeno narobe, kot tudi srajco, češ, da hočejo drug drugemu dobro. Tudi ženin je imel namreč gate narobe.). Vrat je imela nevesta zakrit. Tudi je imela novica predpasnik (gremijul) v »bavdah« (gubah) krog in krog. »Gremijul« je bil zelo širok. »Hlače« (nogavice) je imela bele. Črevlje nizke, črne. Na glavi je imela svilen robec. Lase je nosila na prečko. Kide je imela zadržale lepo skupaj zvezane. Imela je tudi uhane zamarček. Včasih je nevesta bila tudi bela. Imela je belo ogrinjalo in šopek.

Družica »sestra« je bila oblečena enako kot novica. Če je kdaj nevesta bila bela, je bila tudi »sestra«.

Novič je v Stolvice svoje dni imel »hlače« (nogavice), črevlje je bergeše, (kratke hlače), potem je imel hlače (nogavice), čevlje je imel pa po starem iz celega. Srajco je imel belo ali modro. Klobuk je bil zelo širok in črne barve. Za klobukom je imel planinsko rožo (»stella alpina«). Skrici (suknja) so bili črni ali pepelnasti, nogavice so bile črne preje, bele. Bergeše so bile črne ali rjave ali pepelaste.

Pred poroko imajo v Stolvice tudi zaročilo. Izvrši se doma, na nevestinem domu. Ženin dá dar nevesti: denar, robec (»facolet«), nevesta pa dá ženinu nogavice, robčke, čevlje z »avaludome«.

III.

Poroka

V cerkvi grede okrog oltarja, najprej ženin, potem nevesta, potem »bratra« in »sestra«, in sorodstvo.

V Osejanah je nekoč okrog oltarja oče peljal ženina z ene strani, mati nevesto z druge strani, tako da so se za oltarjem srečali in križali. V starih časih so šli naprej moški, po dva in dva, nato ženin ob desnici svojega prijatelja. Zatem so šle v parih ženske in za njimi nevesta s prijatelji.

Ko se vrnejo od poroke, je hiša odprta. Sprejmejo ju oče in mati. Mati ali oče dasta nevesti dar. Navadno je kak prt (»tavajuča«) za na mizo kot spomin do smrti. Starši dajo nevesti tudi kruh, češ da bo obilje kruha pri hiši in da ne bi nikoli primanjalo. Ko dá mati nevesti kruh, ji dá tudi nauk:

»Tete se dobro! (Imejte se dobro!)
Bože vam dade, da bi živeli dolgo!
Ko boste imeli otročice, učite jih dobro,
da vam bode dobro na zemlji in v nebesih!« (Se nadaljuje!)

5

Ronard Zelenko:

Pri slovenski časti

Hitlerjevca sta se zalezala skoraj v sredo dneva. Malo pred poldnem je prišel iz sobe dolgi, suhi črni Knut. Anica je Šimenkovim tedaj že kuhala kosilo. Pravkar je nesla v kuhinjo naročaj tresk in polen. Spet je imela na glavi rdečo ruto z belimi rožicami, mično nazaj za tilnik zavezano. V obraz je bila malce bleda in utrujena, vendar to ni odvzelo malo krasote njenemu zdravemu licu. V dolgem belem predpasniku je bila prav prikopna. Neprijetno ji je bilo, da je trčila na esesovskega suhača. Ta je mamečemu dekletu takoj zaskočil pot. Dvignil je roke in punco hotel po licu pobožati. Anica pa se mu je umaknila in ga ošinila s srditim pogledom. Knut je skočil za njo in silil z rokami celo proti njenim prsim. Knut je pograbil oblikovec in ga z njim trdo krenila po prstih, deajoč ogorčeno:

»Proč, nesramnež! Kaj mislite, da smo Slovenke cunjne na cesti?« Iz dekletovih oči je sekal ponos in prezir.

Knut je za hip presenetilo in zmedlo. Pa se je brž potuhnil in lokavo, priliznjeno vzkliknil:

»Au, au, dekle! Vendar nisi tako huda?«

Anica ga je zrla srepo z vso togoto, češ »Poberi se!«. Knut pa se je znova hotel približati. Anica je bliskovito vsa drva treščila na tla in s stisnjeno pestjo črne esmana trdo plislila po čeljusti. Nato je brez drva naglo skočila v kuhinjo in zatresnila za sabo vrata.

Knut je iznenaden skremžil obraz in škrtnil z zobmi:

»Takšnega vruga pa še ne!«
Rumenolasi Heinz, ki je videl ves prizor, se je skoz vrata glasno, škodoželjno zarežal:
»Hahaha, tudi lepega, srečnega Knuta je sparilo enkrat, hahaha!«

Knut je bil zelen od jeze in sramote. Sklenil je, da se bo nad dekletom osvetil.

***

Hitlerjevca sta prepiraje se in grdo gledaje se kmalu za tem zajahala svoj motor in oddrčala proti mestu.

Vinko je ves razvnet prihitel iz skednja z Vidkinim nahrbtnikom k sestri v kuhinjo:

»Zdaj sta se vruga nekam umaknila! Hitro, Anica, s knjigami in repnjak in v zemljo!« Naglo je vlekel nahrbtnik v sobo, kjer sta za omaro bila že pripravljena dva velika črna lonca, repnjaka, v katerih so nekoč kuhali za svinje krmiljenke repo in korenje, bob in zamet. Le lončeni posodi, ki bi jih zavečili in zavezali s svinjskim mehurjem in lubjem vrbovim, bi po materini sodbi zdržali v zemlji delj časa pred močo, mrčesom in gnitjem.

V Anici je še kar vrela in kipela od razburjenja zaradi Knutove nesramnosti. Čutila je zadoščenje, da je predzrežu s pestjo dala plačilo, pa spet jo je begalo in plašilo, če se ni prenašla in bo s svojim ravnanjem utegnila dati povod, da se bo esman znesel nad njo in vsemi Šimenkovimi. Kaj je takemu brezvestnežu, če kako slovensko družino več veli naložiti na oni črni tovarni avto, da jo z reynimi culicami odvedejo na Borl in v Hrvatijo!... Kristus sve-

ti, in tega bo kriva prav ona! Zaradi nje bodo Šimenkovi ob dom, ob streho in kruh, zaradi nje!... Čemu se esmanu ni rajši drugače izvila? Zdaj, ko je sovržnik v deželi, vendar ni modro, kazati ostrih zob in ga izzivati... Toda, če bi esmanu le za las popustila, bi bila lahko že v njegovih krempljih... Ne, Anica ne proda svoje duše, ne duše in ne časti slovenske! Nikdar in nikoli!

»Hodi že vendar! Kaj se motaš tam pri kuhi?« je iz sobe nestrpno drezal Vinko.

Anici pa ni bilo do ničesar, ne do kuhe, ne do knjig. Najrajši bi umrla. Čemu sta Čipor in Rahuk, prodanca izdajalska, privlekla k Šimenkovim to nesrečo? Prav tadva sta vsega krivala!...

»Pusti že svoje lonce in pridil! Kaj pa, če se vrneta?« je bil Vinko nemiren.

Anica se je raztresena in zbegana odtrgala od štedilnika. Velika črna lonca v sobi sta se ji zaglusila. Šem da bi stlačila čedne slovenske knjige?

»Ah, kaj si privlekel z dil te grde stare črepe?« se je znevoljevala.

»Pa ti daj boljše, lepše, če jih imaš! Kdo bo pa v zemlji gledal na posode? Miši in krti? Hitiva, ko je še čas!« je priganjal Vinko. V obeh rokah je imel že pripravljene slovarje in slovnice za na dno.

Anica je segla po drobnih knjižicah slovenskega slovstva. Prvi ji je prišel v roke izvod Prešernovih poezij. Kar milo je obšlo sedmošolko, da mora slovensko slovstvo, slovenska knjiga v zemljo, v grobne temine, da bi je ne uničil Nemec, ki trdi, da je tak kulturonošec. Vrag tako lažno kulturo z vso nemško in laško samohvalo! Zdaj bi raztogotena Anica zagrabila tudi črni repnjak in ga treščila v Knuta...

(Se nadaljuje!)

Vesti z Goriškega

Policijska zasliševanja v Gorici v znamenju bombnih atentatov

Kakor smo že poročali, je goriška obmejna finančna policija zaslišala pri trgovcu Kodermacu iz Gorice znesek štirih milijonov lir, ki jih je imel v avtomobilu, ko se je pred nekaj tedni vračal iz Jugoslavije preko bloka »Pri Rdeči hiši«.

Do sedaj je veljalo pravilo, da so take zadeve smatrane za navadno tihotapstvo valute. V tem smislu so tudi italijanski Slovencem sovražni listi prvotno objavili vest, in stvar tolmačili kot tihotapstvo valute. Zadeva bi se morala torej preiskovati, reševati in verjetno tudi zaključiti v okviru čiste in navadne tihotapske zadeve.

in vendar ni tako, kajti v stvar ni posegla finančna policijska oblast, marveč politični oddelek na goriški kvesturi, ki že več kot dva tedna klonče razne Slovence, po večini krovce, k sebi na zasliševanje. Toda glej! V glavnem se zasliševanje ne vrši v zvezi s Kodermacem in denarjem, ampak se nanaša na narodno slovensko zadržanje zasliševanj, in sicer od meseca maja 1945 do danes.

Na zasliševanje so poklicali tudi ljudi, ki niso frontaši, kot na primer g. Rudija Bratuža, zastopnika Slovenske demokratske zveze v občinskem svetu, in druge, ki nimajo s Fronto in titovstvom ničesar opraviti. Nekaterim je policija stavila to-le zasmehovalno vprašanje: »Ali ni res, da ravna Italija z vami Slovenci dobro?« In še to: »Ali ni res, da je neka tovarišica izjavila, ob priliki znanega bombnega atentata na slovensko trgovino v Gorici, da bi se hotel vsaj en tak atentat tedensko?« Čudno se nam zdi, da policija lovi take nepomembne izjave, krivce atentata pa ne more uloviti.

Nobenemu pa policija ne pove, čemu vsa ta zasliševanja. In nihče od zaslišanih ni do sedaj stavil — kakor bi moral — jasnega vprašanja zasliševalcu: »Zakaj in čemu ste me klicali in me zaslišujete?« Po zakonu mora pristojna poizvedovalna ali preiskovalna oblast vsakomur pojasniti, zakaj ga zaslišuje in o njem proizvede.

K stvari smo prisiljeni spregovoriti našo besedo, ker smo, po vsem tem, kar smo do sedaj slišali, ugotovili sledeče: Na kvesturo kli-

čejo ne samo frontaše, torej ne samo titovske komuniste, ampak tudi nekuniste in celo odločne nasprotnike komunizma; zasliševanja se v skoro stodontni meri ne tičejo in ne zadevajo omenjene denarne tihotapske zadeve, ampak skoraj izključno samo slovenske značajnosti, pripadnosti in zavednosti. Niti ne izgleda, da bi policija zanimala stvar komunizma. Nasprotno, ona udarja le na struno slovenstva kot takega. Saj je očitala na primer uredniku benesko-slovenskega glasila »Matijura« (naj bo to frontaško ali ne — v slovenskem jeziku izhaja!), da ne pozna slovensčine. Ko pa jim je omenjeni urednik rekel, naj pokličejo tolmača, da se prepričajo, se je policija umaknila z izgovorom, da ga ni moči dobiti!...

Vprašanja se nanašajo na čas od meseca maja 1945 do danes, tudi na čas, torej, ko je tu na Goriškem vladala do julija 1948 najintimnejša sratelanska doba slovenskih in italijanskih komunistov in so rdeči italijanski bratci povzdigovali »heroja« Tita do neba!

In vendar policija ne kliče na zasliševanje nobenega od teh italijanskih komunistov, z izjemo enega, ki slučajno nosi slovensko ime. Ko pa je slišala, da je Italijan, se mu je takoj oprostila in ga prijazno odslovila.

Zdaj vemo, kam pes tace moli: stvar teče proti Slovincem kot Slovincem in ne proti komunistom. Gre torej za ustrahovanje Slovincem! Tega prepričanja smo in ostanemo, dokler policija ne objavi drugega pojasnila, ki bi nas drugače prepričalo. Da je tako, priča tudi dejstvo, da o zasliševanjih italijanski tisk molči. Molči, kakor da bi dobil pomemben namig. S tem našim prepričanjem ne zagovarjamo komunizma, ampak poudarjamo to, kar smo zgoraj napisali.

Hkrati pa je policija dobila prijazne zaveznike v osebi Togliattijevih komunistov, ki so v Italiji prav gotovo mnogo mnogo bolj nevarni od titovcev. Ti italijanski Togliattijevi komunisti so namreč postali naenkrat najbolj zaskrbljeni zaradi varnosti italijanskih meja, ki naj bi jih titovci in Slovenci

sploh, kar čez noč, začeli ogrožati, in to šele zdaj v svetem letu 1950. Do 28. junija 1948, ko so vsi komunisti skupaj breknali na fratelansko struno, in so zlasti italijanski komunisti, sedanjí kominformovci, pošiljali delavce raje v Titovino, to je v komunistični raj, do takrat meje Italije niso bile ogrožene!... Se nihče se do sedaj ni poslužil tako ogabnega in ostudnega psovanja svojih nekdanjih sopotnikov, kot to delajo kominformisti proti titovcem, katere obtožujejo izdajstva v svojem časopisu. Nas sicer krilatice iz tega rdečega slovarja ne zanimajo, hočemo le povedati naši javnosti, kaj se vse lahko dogodi v rdečem raju, kadar se tam kaj »svetnika« spunta, kot se je dogodilo v primeru Tita proti »nebeškemu očetu« Stalinu!

Pri gori omenjenem zasliševanju se je zgodilo tudi, da je Slovenec povedal ime nekega Italijana, ki je imel važne funkcije v maju 1945. Takoj je policija obrnila pogovor v drugo smer, ko je slišala to ime.

V zadnjih tednih moramo na žalost beležiti poostreno borbo Italijanov proti slovenskemu življu v Italiji: tajni sklep neofašistov od MSI, poziv italijanskih republikancev na vlado proti dozdavní jugoslovanski peti koloni v Italiji in pa policijska zasliševanja.

Pa pravijo in zahtevajo, naj bi Slovenci priznali, da se jim v Italiji dobro godi!...

K vsemu temu pa dodajmo še dejstvo, da so dne 19. oktobra ob 3. uri zjutraj neznaní zločinci ponovno z bombnim atentatom razbili znano goriško Korenovo trgovino oziroma skladišče stekla v ulici Bellinzona. Kakor je vsem znano, so skušali verjetno prav isti zločinci pred nedavnim z enako prepričevalno demokratsko metodo dokazati, da se Slovincem v Gorici zares dobro »godi«.

Ali ne bi bilo zato za svetovno demokratsko stvar in za stvar italijanske demokracije bolj koristno in pametno, ko bi g. prefekt ukazal policiji naj neha z ustrahovalnimi zasliševanjí goriških Slovincem in začne iskati zločinske atentatorje, ki nemoteno razsajajo z bombnimi podvigí?...

Začetek pouka na srednjih šolah

V ponedeljek 16. t. m. ob 10. uri so se zbrali v stolnici k začetni šolski maši vsi dijaki slovenskih srednjih šol s svojimi razredniki in drugimi profesorji. Sv. mašo je daroval preč. g. Pavlin. Pri nagovoru na dijaké je poudaril misel, da se ob vstopu v novo šolsko leto, ob začetku novega dela najprej spomnimo Boga, ki naj vodi vse naše misli in dejanja, ker le tako bo dijakú zagotovljen uspeh dela in učenja.

Zopet so se napolnile učilnice, zopet je začela naša mladina z delom in učenjem.

V letošnjem šolskem letu 1950-51 je bilo vpisanih na višjo gimnazijo in licej ter na učiteljske skupno 99 učencev. Od teh v:

IV. raz. gimnazije 11, V. raz. gimn. 18; I. raz. liceja 9, II. raz. liceja 10, III. raz. liceja 7; I. raz. učiteljska 11, II. raz. učitelj. 15, III. raz. učitelj. 12, IV. raz. učiteljska 6.

Na nižjo srednjo šolo je bilo vpisanih skupno 133 dijakov. Od teh v I. razred 74 (40 m., 34 ž.), v II. raz. 32 (18 m., 14 ž.) in v III. raz. 27 (14 m., 13 ž.).

Tako bomo imeli letos na nižji srednji šoli v Gorici tri paralele za prvi razred, dve paralele za drugi razred in en tretji razred.

Na strokovno šolo je bilo vpisanih v I. razred 91 učencev (tri paralele), v II. razred 44 (dve paralele) in v III. razred pa 35 učencev. Skupno torej 170 gojencev.

Ob začetku šolskega leta naj se vsak dijak zaveda svoje dolžnosti in svojega vzora: »Zbraziti se hočem, da postanem nekoč plemenit mož, narodu v zgled in v pomoč. Zato se ne bom strašil žrtve, ki jih zahteva od mene šola. S svojo voljo hočem vse premagati in postati pravi, vzoren dijak.« Zato pa z veseljem na delo!

OPOZORILO

NAROCNIKE V BELGIJI, ANGLIJI, ZDRUŽENIH DRŽAVAH, SVICI, KANADI, FRANCIJI IN V MAROKU OVBESCAMO, DA LAHKO NAKAZUJEJO DENAR ZA NAROCNINO POTOM »MEDNARODNIH POSTNIH CEKOV«, KI SE DOBLO PRI VSAKEM POSTNEM URADU SKUPNO Z NAVODILO O NACINU NAKAZOVANJA.

Obseg izmenjav med Gorico in Slovenijo

Na podlagi italijansko-jugoslovanskega trgovskega sporazuma, ki je bil pred kratkim podalšan do avgusta 1951, so razna goriška podjetja uvozila iz Slovenije v preteklem septembru vseh vrst lesa, lesnih proizvodov in goriva za 35.294.000 lir; mlečnih izdelkov, predvsem masla pa za 1.026.720 lir. Med podjetja, ki aktivno trgujejo s Slovenijo, spadajo med drugim tudi Winkler, Vetrli, Mišou, ki uvažajo les in kurjavo. Najvažnejše izvozne trdnice so pa Krajner, Donati in Cuk. Družba »Isontina« ima nekako v zakupu maslo. Lep zaslužek so gotovo beležile v septembru tudi združene mehanične delavnice, ki so v tem mesecu popravile razne jugoslovanske avtomobile za 15.035.581 lir. Izvoz v Slovenijo je v septembru dosegel vsoto 3.416.725 lir.

Odgovorni urednik: dr. Janko Jez
Tiska: tiskarna »ADRIA«, d. d. v Trstu
PRVOVRSTNA SIVILJA za damske plašče in obleke se priporoča. Trst, ulica Fonderia 6/II desno.

Mizarji kmetovalci podjetniki!

deske smreke, macesnoe in trdih lesov, trame in parkele nudí najugodnejše

CALEA TRST

TEL. 90441

Viale Sonnino, 24

Smrtna nesreča

V nedeljo večer se je na Ogledski cesti v bližini železniškega mostu smrtno ponesrečil star goriški obrtnik Rodaro Mihael, ki je do nedavnega imel svojo trgovino v Rastelu. S svojim motornim koleškom je prešel v tovarni avtomobil in si razbil lobanjo. Umrl je v goriški bolnici.

Gospodinske pomočnice v Anglijo

Goriški pokrajinski delavski urad preučuje skupno z angleškimi zastopniki prošnje za zaposlitev gospodinskih pomočnic na Angleškem. Kdor se za to mesto zanima, naj se osebno zgleda na Delavskem uradu, kjer bo dobil vsa potrebna navodila in pojasnila.

Javni napisi

Na sedežu Zveze trgovcev za goriško pokrajino so na razpolago vsem prizadetim obrazci za pristojbino za javne napise. Na istem sedežu dajejo tudi vsa pojasnila glede teh napisov. Trgovci naj ne pozabijo urediti te zadeve, ker je predvidena kazen do 50.000 lir za vse tiste, ki ne bodo pravočasno izpolnili svoje obveznosti.

Števerjan

Kljub neugodnim vremenskim prilikam letošnjega poletja, ko je tako neusmiljeno pritiskala suša ali pa besnela nevihta, se ne smemo pritožiti nad pridelkom v naših vinogradih. Na splošno smo vsi zadovoljni, ker smo nabrali več kot lani in tudi kakovost grozdja je letos neprimerno boljša. Obeta se nam še kar dober zaslužek. Cena vinu je 70-80 lir za liter.

Zavod proti pasji steklini

V Gorici so odprli zavod proti pasji steklini. Zavod je v ulici Duca D'Aosta št. 55.

Valerišče

Za začetek novega šolskega leta smo naše šolsko poslopje, ki smo si ga bili lani s svojimi stroški postavili, lepo uredili s tem, da smo mu dali omet in ga lično pobarvali. Sedaj izgleda kot lepa vilica. Lani nam je g. šolski skrbnik Devetta obljubil dve učni moči, česar smo bili res veseli. Sedaj pa smo videli, da je tudi ta obljuba ostala le »obljuba«, ker nam je poslal samo eno učno moč.

Da je naše šolsko poslopje v redu, je poskrbel za to postavljeni domači odbor, ki se je res žrtvoval, da imamo svojo šolo v vasi. Vsa čast možem, ki so v odboru!

UNRRA blago

V mestnih trgovinah je zopet na prodaj po zelo ugodnih cenah odlično blago za povrtnike in obleke vseh vrst. Za nakup niso potrebni ne boni ne druga pooblastila. Vsakdo si lahko blago prosto nabavi v kakršni koli trgovini.

Naše delo na polju

Njive, ki jih ne mislimo posejati, globoko preorimo. Po travnikih odstranjujemo kamenje, uničujemo mah in poravnajmo kratine. Gnojimo jih s kompostom in gnojnic, kar dopolnjujemo s superfosfatom in kalijevo soljo.

V vinogradu po trgatvi trto okoplamo, da uničujemo škodljivce. Konec oktobra moramo »suho« cepične tute zagrniti preko cepljenega mesta. Stare vinograde začnemo gnojiti, z obrezovanjem počakamo, da listje odpade. Ponekod trte po trgatvi še enkrat poskrope. V kleti pazimo, da ne pustimo zraku dostopa h kipečemu vinu.

Radio Trst II

Dnevne oddaje: 7.15-8.30, 11.30-14.30, 17.30-24.00.
Ob nedeljah: 8.00-24.00.

NEDELJA, 22. oktobra: 9.00 Kmetijska oddaja. — 11.30 Aktualnosti. — 12.00 Od melodije do melodije. — 13.00 Glasba po željah. 18.30 Oddaja za najmlajše: »Psiček Pikeca«. — 21.00 Z domače knjižne police.

PONEDELJEK, 23. oktobra: 13.00 »Priključene slovenske melodije. 19.00 Filmski trak. — 21.00 Vokalni koncert baritonista Marijana Kosa. — 21.45 Simfonični koncerti - Čajkovski, Rahmani-nov, Borodin.

TOREK, 24. oktobra: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Mamica pripoveduje. — 20.00 Evropski varieté. — 21.00 Vzori mladini. — 22.00 Beethoven: Koncert za violino in orkester.

SREDA, 25. oktobra: 19.00 Zdravniški vedež. — 20.30 Naša šola. 21.00 Vokalni kvartet Veseli bratci. — 22.45 Nočne plošče.

CETREK, 26. oktobra: 13.10 Vokalni duet izvajata slovenske narodne, na harmoniko spremlja Mario Sancin. — 19.00 Slovensčina za Slovence. — 21.00 Radijski oder: Peter Petrovič: PLOHA, igra v treh delih, nato Petra glasba.

PETEK, 27. oktobra: 13.00 Glasba po željah. — 18.45 Slovenske pesmi. 19.00 Pogovor z ženo. — 21.00 Mojstri besede. — 23.00 Uspavanke.

SOBOTA, 28. oktobra: 13.00 Slovenske pesmi. — 13.20 Salonski kvintet pod vodstvom Ljubivoja Slamiča. — 19.00 Programski periskop. — 21.00 Sobotni večer. 22.00 Vesela glasba za zaključek tedna.

Naš novi podlistek

Naš novi podlistek »Pri slovenski časti« pisatelja Konrada Zelenka bo troleina novela. Zgodba je zajeta iz zadnje vojne in nam bo prikazovala usodo slovenske zemlje in slovenskega ljudstva pod nemško in laško zasedbo. Dejanje posega s Stajerskega tudi na Kranjsko do same bele Ljubljane.

OPREMLJENO SOBO, po možnosti s souporabo telefona in kopalnice iščeta dve gospodični, modnici. - Ponudbe na upravo lista pod značko »SOBA«.

Za svoje v Libiji zahtevajo Italijani to, česar nam Slovincem v Italiji nočejo dati!

Pri Združenih narodih se v tem času vršijo pogajanja za sestavo pravil, po katerih naj bi se vodila bivša italijanska kolonija Libija, ki postane neodvisna. Sedanjí komisar OZN Pelt je predložil tozadevni osnutek.

V osnuttu pa ni stavil komisar Pelt nobenih jamstev za italijansko manjšino v Libiji, ki šteje tam petinštirideset tisoč oseb. Ves italijanski tisk je zaradi tega zagnal visok protestni krik in italijanski zastopnik je pri Združenih narodih zahteval posebno zaščito italijanske manjšine, kateri naj bi bilo že v naprej v ustavi zajamčeno minimalno zastopstvo v skupščini bodoče neodvisne države Libije.

Komisar Pelt pa je mnenja, da

bi to manjšino zaščitili s posebnim naknadnim zakonom.

Mi Slovenci v Italiji se čudimo, kako morejo biti Italijani tako predržni, da zahtevajo zase, česar drugimi nočejo dati. Saj nam Slovincem v Italiji, ki nas je vendar okoli osemdeset tisoč, niti ne odgovarjajo, ko s ponovnimi spomenicami zahtevamo svoje zastopstvo v zbornici in v delnem zboru. Niti zaščitnega zakona: po členu 6 ustave, ki so ga sami izglasovali, nočejo izdati! Naše šole na Goriškem nimajo še svojega ustanovnega zakona, in Slovincem v Videmski pokrajini nočejo odpreti niti osnovnih šol.

Lepa doslednost!

Poziv zavednim Slovincem!

»Slovensko dobrodelno društvo v Gorici je ustanova, ki ima namen biti v pomoč Slovincem v Italiji posebno tistim, ki bivajo v Goriški pokrajini.

Svojo pomoč nudi društvu s podpiranjem najbolj potrebnih družin in posameznikov z denarnimi in drugimi materialnimi sredstvi, kakor tudi z nasveti, intervencijami in drugimi dejanji splošnega dobrodelnega značaja v slučaju potrebe ali nesreče.

Sredstva za dosego namena tega društva so: članarina, redni in izredni prispevki ter vsakovrstne podpore članov in nečlanov, javne zbirke, javne prireditve, podpore cerkvenih in civilnih ustanov, takó zasebnih kakor javnih.

Tako se glasijo pravila Slovenskega dobrodelnega društva v Gorici, ki ima svoj sedež v Gorici, na Placuti št. 18-I. Zato pozivamo vse Slovence, ki imajo kaj čuta in usmiljenja do revnih in trpečih bratov, naj društvo podprejo z darovi, da bo ono lahko delilo po potrebnim primerno pomoč.

Do danes je Slovensko dobrodelno društvo v Gorici storilo že ve-

liko dobrega in koristnega vsem, brez izjeme. Ob priliki bomo o tem kaj več povedali. Lahko pa bi storilo še več, če bi našlo več podpore med našimi verniki in narodno čutečimi ljudmi. Zlasti letos bi radi uspešno podprli revne dijaké in šolarje. Zato pozivamo vse Slovence, ki jim je pri sreč blagor naših otrok, naj se ob raznih prilikah spominjajo dobrodelnega društva in mu pomagajo rešiti plemenito nalogo, ki si jo je zastavilo!

Sporočilo učiteljem

Računski oddelek pri šolskem skrbništvu v Gorici je prejel ukaz, naj izplača vse zastanke raznih vrst prejemkov učiteljem iz biveš cone A na Goriškem, ki so vršili službo pod ZVU do 15. septembra 1947. Prizadeži naj pošljejo svoje-mu zastopniku v Gorico ali pa šolskemu skrbništvu izjavo, da ome-njenih zastankov še niso prejeli od nobenega oblastva. Bivajočim na Tržaškem, ki naj to navedejo v izjavi, bodo nakazali znesek na-ravnost v Trst.

Otroški vrtci

V slovenski otroški vrtci v Standrežu se je letos vpisalo 59 otrok, v Podgori pa 17.

Glavna zasluga, da je slovenski vrtci v Podgori zopet oživel, gre našemu občinskemu svetovalecu Rudiju Bratužu, ki je za to vztrajno in neustrašeno nastopil pri županu, in se boril tudi v občinskem svetu. Znano je, da je lansko leto italijanska učiteljica v Podgori spretno spravila vse slovenske otroke v italijanski vrtci, da bi jih raznarodovala. Letos ji to ni uspelo in upamo, da bo prihodnje leto slovenski vrtci še bolj objudeni.

Drugače pa je zadeva v Standrežu. Ze lani je obč. svetnik SDZ Bratuž ostro nastopil proti temu, da so tam spravili slovenske otroke v tesnejši prostor, da so mogli tako otvoriti tudi italijanski vrtci. Letos pa so poslali domov iz vrtca kar 19 slovenskih otrok, češ, da zanje ni prostora, ker so ga morali dati italijanskemu vrtcu. G. Bratuž je zopet takoj interveniral in zahteval, naj se krivica najno popravi. Na županstvu v Gorici se izgovarjajo, da bo za božič stavba za italijanski vrtci gotova in tedaj da bodo poklicali odslovljene Slovence nazaj. Zakaj pa bi ne pustili do takrat doma raje italijanske otroke? Ali smo mi Slovenci brezpravno kolonialno pleme?

Matura na klasičnem liceju in na učiteljski

Pretekli teden so se zaključili maturitetni izpiti jesenskega roka na klasičnem liceju in na učiteljski-šcu v Gorici. Uspeh na liceju ni bil pač najboljši. Od štirih kandidatov sta dva izdelala, dve pa sta padli. Izdelala sta Korsič Mirivoj in Mermolja Nikolaj.

Veliko boljše je bil uspeh na učiteljski, saj je od osemnajstih kandidatov izdelalo kar petnajst, dve sta bili odstotni, ena sama je padla.

Srečno so prestale maturo na učiteljski sledeče dijakinje: Bed-narič Tatjana, Gravner Mihajla, Gruđen Zora, Komelj Ivanka, Le-giša Marija, Lutman Magda, Mer-kuža Ema, Nemec Mirjam, Schiff Dora, Štiligoj Marijanka, Skarabot Sabina, Stanta Bazilija, Stih Ma-rija, Tusulin Nada in Zorn Rozina.

P E R T O T

(FODERAMI)

Vsakovrstne ženske in moške podloge

Ul. Ginnastica 22
Tel. 95998

NECCHI novi model B U

za vezenje, krpanje, obšivanje lukenj, prišitje gumbov, čipke, cik-cakaste šive. Vsa dela se izvršujejo brez okvirja. Pouki za vezenje brezplačno.

SIVALNI STROJI na industrijski tok za čevljarje in krojače.

PRODAJA NADOMESTNIH DELOV. RADIO APARATI najboljših znamk pri

TULLIO

TRST - ul. C. BATTISTI št. 11
Tel. 65-33 - TRZIC, na Korzu

URARNA UL. ROMA 19 ZLATARNA

VELIKA IZBIRA, PO ZARES KONKURENCNIH CENAH! LASTNA DELAVNICA. KUPIM IN ZAMENJAM ZLATO, SREBRO IN DRAGULJE